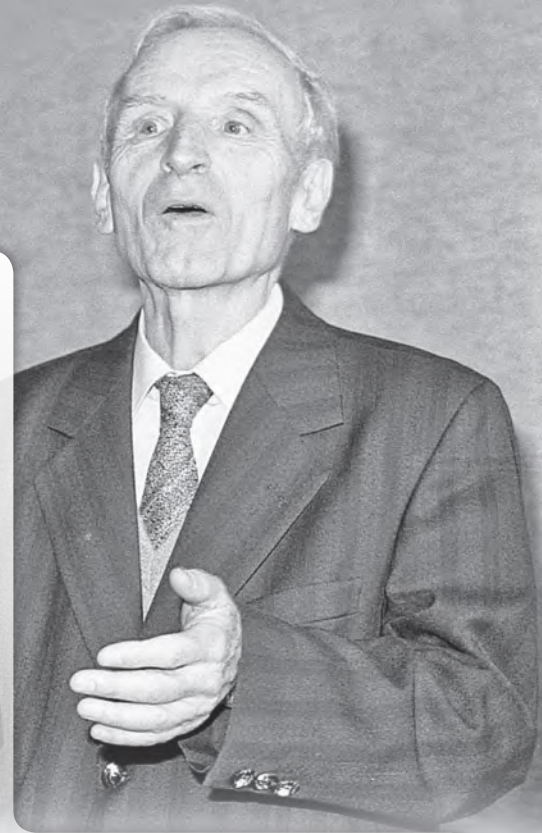

SZÁSZI ZOLTÁN

A TANÁR ÚR EMLÉKEZETE TURCZEL LAJOS CENTENÁRIUMÁRA

Ha valamit sajnálok a múltból, akkor az elmulasztott lehetőségeket sajnálom. Hogy milyen sajnálatos, hogy nem beszélgettem eleget, nem találkoztam többet, nem tanultam eleget a nagyoktól, a mesterektől, a néhai jóktól, bánom, hogy nem figyeltem eléggé azoknak a mestereknek, világító lámpásoknak az iránymutatására, akik ikonikus alakjai voltak s maradnak a szlovákiai magyar irodalmi, kulturális és közéletnek. Nem sokan voltak, maradtak s vannak máig ilyen fontos emberek, de ami volt, ami van, azt a keveset becsülni kell! Ha áttételesen is, de számomra ezeknek a ma már csak néhainak mondható, elhunyt ikonikus alakoknak a hatása máig érezhető. Az egyik ilyen állócsillag, ilyen ikonikus alak Turczel Lajos, a TANÁR úr, igen, csupa nagybetűvel!

Ezt a madárcsontú, törekeny, szarkalábás szemű, ezüst kis frizurás, szája sarkában mindig mosolyt őrizgető embert bő tucatszor ha láttam életemben, s tán fél tucat eset volt, hogy váltottunk szót is egymással. A TANÁR urat Pozsonyban, az ő kedves városában ismertem meg, sok más poéta- és írótanonccal együtt, valamikor, amikor a múlt század nyolcvanas éveinek jól az elején és felezőjén kopogtattunk az irodalom kapuján. Ki-ki a maga ízlése, vérmérséklete, kapcsolatai és ambíciói alapján próbált érvényesülni az akkoriban már lassan felkavarodó irodalmi életben, s e tér-, hely- és pozíciókeresés miatt sokan a főváros felé vették az irányt. Kinek így, kinek úgy sikerült az élete – magán- avagy az irodalmi –, én biztos vagyok abban, hogy sokunknak egy számunkra akkor láthatatlan szellem, de egyben egy nagyon is valóságos, jó ízléssel és előrelátó értékítélettel megáldott egyén, azaz maga a TANÁR úr is egyengette az utunkat. Turczel Lajos emlékezetem szerint rendszeresen bejárt az akkori Pozsony egyik leghangulatossabb utcájában lévő Madách Könyvkiadó és az Irodalmi Szemle szerkesztőségébe, s ha némi szerencséje volt a poéta- és írótanoncoknak, akkor a mindig is forgalmas Mihály utca árnyékos nyugati felén álló, szürke homlokzatú TATRAN Kiadó épü-

letébe befelé vagy abból kifelé tartva éppen találkozhatott a TANÁR úrral. Akinek mindig egy nagy csomag irat, könyv, újság volt a hóna alatt összefogott jellegzetesen hivatalnok stílusú táskájába belegyömöszölve. Kéziratok, könyvtári kutatási jegyzetek, egyetemi szkriptum, doktori disszertáció opponensi véleménye, meg ki tudja, mik még. Egy biztos, akit az úgynevezett irodalmi életben nem ismert a TANÁR úr, az nem létezett! Élő lexikon, tudásbázis, két lábon járó forrás volt Turczel Lajos. Nem tudok róla, hogy tévedett volna évszámokban, helyekben. Hanyag munkával végigböngészte szinte egy évszázad újságait, folyóiratait, antológiáit, kivonatolt, cím- és névjegyzékeket készített, egy-egy névhez olykor odafirkantva olyan első látásra mellékes, de alaposabban megnézve mégiscsak fontos apró információkat, amelyek egy szerző, alkotó arcképének megrajzolásához elhagyhatatlanok. Turczel TANÁR úr egész életében alapos munkát végzett, pontossága híres volt, érdeklődése kiapadhatatlan, jó ízlése mértéktartó, mértéket mutató és mértéket álló ma is. Nehéz sorsú, falusi származású, szülőföldjéhez éltében is, holtában is ragaszkodó emberként indult, a háborúk sújtotta időkben szocializálódva. Ambícióit sajnos el kellett fojtania, a sors komoly megpróbáltatások elé állította. A háború, a háborútól való félelem rányomta bélyegét egész fiatalságára. Az irodalom, annak kutatása volt a nagy szerelem, de amíg újra katedrara állhatott, előtte számtalan szervezési feladat nyomta a vállát, aszította erejét. Igazi pedagógus volt, megáldva türelemmel, szeretettel, odafigyeléssel, kellő szigorral, keménységgel is olykor. Egykori tanítványai – akiknek nagyobb része már elérte a nyugdíjkorhatárt, és a hatvanas-hetvenes években léptek tanári, tanítói, pedagógusi pályára – mindig rajongással beszéltek róla. Fogynak, elfogynak ők, kihal lassan az a nemzedék, amely még Turczel Lajost tarthatta tanárának! De minden bizonnyal a TANÁR úr által átadott ismeretek, az irodalom, az anyanyelv szeretete tovább él, tovább élhet a tanítványok

munkája nyomán. Csak lesznek még tanítványok!

Egy személyes történettel emlékeznek Turczel Lajos TANÁR úrra. Ismét a Mihály kapu utca TATRAN Kiadó épülete a helyszín, valamikor a nyolcvanas évek utolsó harmada. Hizsnyai Zoltán, Tsúszó Sándor (egyik és legkorábbiak közül való) felfedezője azzal állította meg a TANÁR urat a nagy szürke kiadói épület hatalmas és huzatos lépcsőházában, hogy nocsak, egy új és irodalmi megalkotói példának bátran, új időknek új dalaival indító szellemi vezérének biztos felvállalható alakja van már honi irodalmunknak. Buzgón bólogattam ehhez. A kiadóval szembeni PERLA bisztróból ballagtunk át a kiadóba, feltűzelve magunkban a gondolatot, hogy az új idol azonnali irodalmi lapban való bemutatását megszervezzük. A huzatos folyosón lefelé ballagásban megállított Turczel TANÁR úr egy pillanatra elbizonytalanodva simított bele ezüst hajába, szája egyenessé vált és fejét ingatva mondta friss és erős érvelésünkre: Nem értem, nem létezik, ilyen nincs, én mindenkiről tudok! S másnap meg is nyugodott, mikor kiderült az apró turpisság, Tsúszó Sándor létezik, de másképpen, mintsem a TANÁR úr gondolta. Mert tényleg, akiről ő nem tudott, az valóban nem létezett. S mivel mindenkiről tudott, aki számított, így „legalizálta” az új idolt is. Köszönet azért a kilenc évtizedért, míg velünk volt!